

BREVIARIS

Quinze dies
al desert americà

Alexis de Tocqueville

PUV

BREVIARIS

XXV

Quinze dies al desert americà

Alexis de Tocqueville

Traducció i pròleg
de Tomàs Escuder

P U V
UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

Títol original: *Quinze jours dans le désert* (1861)

© de la traducció: Tomàs Escuder

© d'aquesta edició: Universitat de València

Publicacions de la Universitat de València

Arts Gràfiques, 13 - 46010 València

Disseny de la col·lecció: Enric Solbes

Maquetació: Celso Hernández de la Figuera

ISBN: 978-84-9134-130-7

Dipòsit legal: V-2009-2017

Impressió: ByPrint

ÍNDEX

Pròleg

7

Quinze dies al desert americà

17

Pròleg

Un francès de mitjans del segle XIX, si era noble, i a més fill de nobles, no tenia cap dubte sobre el paper «civilitzador» que pertocava a França entre tots els països de l'univers. Ni del fet que el seu país tenia el deure moral de ser portador de les llums del progrés arreu del món.

Tampoc no tenia dubtes sobre quins eren els valors a transmetre. La colonització era considerada una tasca no sols important, sinó imprescindible, per expandir aquells valors occidentals i fer-los extensius arreu de les colònies.

El paper colonitzador de les potències occidentals no es posa en dubte en aquells moments històrics. Es construeix i justifica per l'etnocentrisme de tot tipus, però especialment polític, que les elits europees consideren l'únic vàlid. Els poders polítics desconeixen o ignoren, i fins i tot menyspreen, els diferents entramats culturals nacionals europeus en general, i particularment, i de manera clara, les cultures africanes o asiàtiques. La superioritat de l'occidental no es posa en dubte. I aquesta actitud justifica les accions de conquesta arreu del món.

El discurs europeu ha sabut poar i extraure, des de la religió fins a l'economia, des de la tecnologia fins

a la ciència, les justificacions necessàries per emprendre, sense remordiments, l'ocupació territorial per extraure'n els beneficis.

Els nous mitjans de transport, la seua rapidesa, són d'una utilitat primordial per aconseguir que els desigs dels governs occidentals es complisquen amb una celeritat que hauria estat impensable feia encara poc.

I sota la pretesa empenta civilitzadora i de modernització cap a les colònies hi ha igualment el desig, encara no manifest explícitament, d'ocupar territoris pels recursos de tot tipus que aquests puguen aportar a la metròpoli.

Aquest període històric d'ebullició, canvis i nous horitzons és un bon temps per a Tocqueville i persones com ell. Evidentment, en un univers de i per a homes. I especialment per a tots aquells que gaudeixen d'una situació privilegiada, en són conscients i tenen un armament mental ben disposat. Que, a més, tenen la dèria política.

¿Intueix en certa mesura Alexis de Tocqueville la futura i encara llunyana davallada del poder de França, que ha de lluitar ja amb les altres potències europees?

En tot cas, sí que sembla veure, i afirmar en definitiva, la força i empenta dels Estats Units d'Amèrica. Duta, iniciada i alimentada continuadament pels colons de procedència europea. Però principalment, als Estats Units d'Amèrica, pels anglosaxons. Ho diu explícitament en obres com aquesta, *Quinze jours dans le désert*. i de manera implícita en anar a recollir informació. En aquest cas, per a fer una comparança amb el règim penitenciari del seu país, i proposar-lo com a model.

Són moments de grans canvis arreu d'Europa. Tres corrents apareixen amb una clara empena i tindran influències enormes, amples i de profunditat, tant entre les classes polítiques com, fins i tot, afectant la vida dels pobles.

Per una banda, apareixen o s'enforteixen els nacionalismes estatals. Des de la vella Europa fins a Sud-amèrica hi ha moviments que volen crear i que dinamitzen nous estats. Al costat d'aquest moviment estrictament polític hi apareix la revolució econòmica de la mà de la revolució industrial, que, juntament amb una expansió demogràfica i millores aplicades a l'agricultura, fa augmentar i al mateix temps millorar les condicions de vida de les masses.

Tots els canvis en la tecnologia acaben tenint repercussions en la política i fins i tot en les estructures socials. Afegim el sentiment i l'assumpció del lema tan imperatiu de «liberté, égalité et fraternité», que arriba a penetrar de tal manera en les classes populars que du a l'esclat de la revolució del 1789. Aquest darrer vector serà la tercera empena que configurarà l'època en què Tocqueville naix i viu la seua plenitud.

Aquestes circumstàncies, amb tants esdeveniments socials, polítics i econòmics, porten les elits europees a plantejar-se les preguntes que les noves situacions creen. S'han iniciat ja els enormes moviments colonitzadors, i el procés de la igualació social i la democratització tira endavant. I, en aquest sentit, França s'atribueix el paper civilitzador i, passeu-me el mot, d'avantguarda social i política. Tocqueville mateix ho diu en els inicis de la primera part de *L'estat social i polític de França abans i després del 1789*, quan escriu convençut: «¿Ha exercit França una influència benè-

fica o funesta sobre el destí dels homes dels nostres dies? Només l'esdevenidor ho farà conèixer. Però ningú no gosaria dubtar que aquesta influència ha existit i que encara és gran.»

Ja ho hem dit: són moments de grans canvis arreu del món, però a França la dinàmica té un aire de vertigen.

El 1814, Napoleó abdica i és desterrat a l'illa d'Elba. Amb la pujada al tron de Lluís XVIII, la noblesa i el clero són els grans afavorits. Són els moments, entre el 1830 i el 1848, de l'alta burgesia i el poder industrial, que fa valer el lema «feu-vos rics». El final d'aquest període és l'hora de la restauració i de les revolucions liberals, tant a Europa com a l'Amèrica Llatina. Les nobleses i les monarquies sofreixen els sotracos socials i els parlaments bullen. Moviments socials de tot tipus apareixen amb força: des de les files dels utopistes o saint-simonistes fins als socialistes, el reconeixement de les *trade unions* i la proliferació de nombrosa premsa (sovint de curta vida) i de revistes que donen notícia dels avanços tecnològics i dels nous descobriments geogràfics. Que Tocqueville no desaprofita, publicant en papers de prestigi com la *Revue des Deux Mondes* o *The Times* de Londres.

Cal fer ací un petit aclariment sociohistòric. Els Estats Units que visiten Alexis de Tocqueville i el seu amic Gustave de Beaumont en 1831 són un territori que lluita per fer-se un espai propi enfront de les dues grans potències del moment, França i Gran Bretanya, que hi tenen interessos. En aquell moment, amb una població de poc més de 13 milions d'habitants, però amb un fort creixement demogràfic, estava format només per 24 estats i era un país predominantment

rural. I en contínua extensió cap a les costes de l'oceà Pacífic.

És destacable durant aquest període la discreta aparició d'alguna personalitat femenina reclamant presència per a les dones. Un tema, però, que Tocqueville, malgrat posar-se al costat dels qui demanen l'abolició de l'esclavitud, no aborda.

L'obra de Tocqueville es pot resumir dient que és un estudi del poder. Més que no un teòric, tot i la seua capacitat per observar, copsar i resumir, el que ell és, per damunt de tot, s'avé amb el que podríem qualificar d'home polític en el seu vessant d'acció i praxi social. I de publicista. Haver estat el continuador lògic de Montesquieu ja li marca un cert camí.

Són moments, és un període històric, el que va de la revolució del 1789 a les vespres de la Primera Guerra Mundial, en què les condicions socials, polítiques i econòmiques fan que apareguen interessos similars entre pensadors com John Stuart Mill o Karl Marx, en un intent per buscar una explicació, un tret característic a una societat determinada. Pensadors o filòsofs de tot l'espectre intel·lectual miren de trobar la clau que obri tots els panys a la dinàmica del moment.

Tocqueville és un transmissor d'aquestes preocupacions en un assaig de millorar la situació política francesa, ell que ha estat al cim del poder però que ha sofert igualment la reclusió. El que sí que ens apareix com a evident és l'equilibri que es produeix, tal com demana Rüdiger Safranski als seus biografats, entre el pensament d'aquest francès, que es desmarca de la noblesa a què per naixement pertanyia, i la seua vida. Perquè Tocqueville construeix la seua obra compassant-la amb un transcurs vital paral·lel.

És un home d'acció i de reflexió, contemporani i alhora anacrònic. És un autor intel·ligent, subtil, intuïtiu i que escriu bé. La seua obra, molt apreciada tant a França com a Anglaterra, és considerable tant per la quantitat com per la qualitat; tant per les obres majors com pels nombrosos escrits en premsa i l'abundantíssima correspondència que mantingué al llarg de la seua vida.

Les dues obres cabdals de Tocqueville han estat traduïdes al català. Es tracta de *L'Antic Règim i la Revolució* i *La democràcia a Amèrica*. La primera, en la col·lecció «Clàssics del pensament modern» l'any 1983, i la segona, a Riurau el 2011.

El volumet aquest, una obra lateral del jurista, historiador, sociòleg i polític publicada sovint per separat, l'he traduït a partir de l'edició feta per Gallimard el 1991, que forma part de l'obra més extensa (volum V de les *Œuvres complètes* en la mateixa editorial) *Voyages en Sicile et aux États-Unis*.

La seua escriptura és clara. De lectura fàcil i amena. Fins i tot en les obres de més fondària. Aquest estil planer, malgrat la distància temporal i d'estil, ens ha facilitat la traducció. És una obra relativament fàcil de transportar a un català estàndard. La terminologia d'origen indi utilitzada per Tocqueville en el seu text l'hem deixada amb la mateixa forma. Les mesures antigues les hem traduïdes amb la forma catalana antiga igualment. Com que no es presentaven grans dificultats a causa de les similituds existents entre la nostra llengua i el francès, he mirat d'ajustar-me molt a l'original de la llengua de partida, i no sols, evidentment, en el seu sentit, sinó en la forma també.

He dubtat amb el títol, perquè el territori que recorre Tocqueville, l'orient dels Estats Units, no és en absolut un desert en el sentit habitual del terme, sinó una regió, com comprovarà el lector, de boscs i aiguamolls. L'autor utilitza el substantiu *desert* en el sentit de 'despoblat'.

Biografia

«He pensat cent vegades que si he de deixar algun rastre de mi en el món serà més pel que he escrit que pel que he fet.» Aquesta és la valoració d'un home content i pagat de si mateix, i amb un sentiment clar del paper important que, siga com siga, sap que farà.

1805, juliol. Alexis Charles Maurice Clérel de Tocqueville naix a Verneuil, a la vora de París. Els pares són aristòcrates.

1805-1820. És educat a casa per un eclesiàstic pel qual mantindrà sempre un gran afecte. Comença a llegir molt a la mateixa biblioteca familiar.

1820-1823. Estudia al col·legi de Metz, on el seu pare és prefecte. Deixa la fe catòlica i s'acosta a un cert deisme.

1823-1826. Estudia dret a París, on comença a fer amistats.

1826-1827. Fa el seu primer viatge llarg, ja acabada la carrera, per Itàlia i Sicília. L'acompanya el seu germà. Comença a mostrar un incisiu sentit crític que li dona la capacitat de formular lleis generals a partir de fets concrets.

- 1827, abril. És nomenat jutge de Versalles. Amistat amb Gustave de Beaumont, que es mantindrà al llarg de la seua vida.
1828. Coneix Mary Mottley, nou anys més gran que ell, amb qui es casarà.
- 1828-1830. François Guizot, polític i historiador, i les seues lliçons públiques sobre la història de la civilització a França exerceixen una gran influència sobre Tocqueville.
1830. Cau Carles X i puja al tron Lluís Felip d'Orleans, a qui, com a magistrat, ha de fer jurament d'adhesió; el fa a contracor. Juntament amb Gustave de Beaumont, demana un permís per estudiar el sistema penitenciari dels nord-americans.
- 1831, juliol. S'embarca des de Le Havre cap als Estats Units per visitar els centres penitenciaris. Té 26 anys.
1831. Tocqueville i Beaumont presenten el seu informe sobre el sistema penitenciari. Gustave de Beaumont és cessat i Tocqueville dimiteix per solidaritat amb el seu amic.
1833. Primer viatge a Anglaterra.
1835. Publica amb èxit els dos primers volums de *De la démocratie en Amérique*. Es casa amb l'anglesa Mary Mottley. No tindran fills.
1836. Viatges per Alemanya i Suïssa. Rep un reconeixement important de l'Acadèmia Francesa.
1837. Comença la seua carrera política. Rep la Legió d'Honor, però manifesta que aquestes distincions no li agraden gaire.
1838. Entra, sense exercir influències, en l'Acadèmia de Ciències Morals i Polítiques.

1840. Apareix la segona part de *De la démocratie en Amérique*.
1841. Viatja a Algèria.
1843. Publica una sèrie d'articles a favor de l'emancipació dels esclaus.
1846. Nou viatge a Algèria, on es mostra partidari d'una colonització modernitzadora.
1849. Accepta la cartera d'Afers Exteriors fins que Lluís Napoleó l'obliga a dimitir.
- 1850-1851. Una possible tuberculosi el fa passar temporades de repòs a Sorrento. Comença a escriure *Souvenirs*. Lluís Napoleó vol reformar la constitució. Tocqueville s'hi oposa. És arrestat, però alliberat poc després. Escriu una llarga carta a *The Times* de Londres protestant per les agressions a la llibertat. És la seua darrera participació en la política.
1852. Inicia la redacció d'una segona obra cabdal seua, *L'Ancien Régime et la Révolution*.
1854. Viatja a Alemanya. Havia estat aprenent alemany anteriorment.
1857. Viatja a Anglaterra per estudiar al British Museum.
1858. Treballa intensament en la segona part de *L'Ancien Régime et la Révolution*. Per raons de salut li aconsellen de traslladar-se a Canes, on mor l'any següent.

Tomàs Escuder

BREVIARIS

25